

DAHİ OLARAK DOĞAN ÇOCUKLAR.....

Yalçın Güran

Dehasız çalışanlar çöktür, ama çalışmayan bir deha asla! (Nicolaus Cybinsky)

Deha sahiplerinin bebekliklerinden beri gösterdikleri bazı belirtiler gözlemlenir. Gülme eylemine yatkınlıkları vardır. Hareketli bebek olurlar (hiperaktif değil!) Bunlar konuşmaya başladıktan hemen sonra kendiliklerinden okuma-yazma öğrenirler. Bu durumdan ailelerinin çoğu kez haberi bile olmaz. Burada hiç bir zorlama gayreti söz konusu değildir. Bu arada bir bölümü rakamları, bunlarla yapılabilen basit işlemleri de, gene kendiliklerinden öğrenirler. Özöğrenimli (Autodidaktos) özelliğini taşırlar. Bir konuyu öğrenmek için onun kaynağına gidip bilgiyi oradan kendi kendilerine almayı yeğlerler. Bu özellikleri yaşamları boyunca korunur. Eğitimleri ile öğrenimleri olağanüstü kolaydır. Böylesi çocukların erken okula gönderilmeleri salık verilmez. Çünkü ilk sınıflar bir yana, ileri sınıflarda arkadaşları kendilerinden yaşça büyük olup psikolojik yönden daha olgun olduklarından, bazı güçlükler içine düşüp bunalıma girebilirler. Ama normale yakın yaşta okula verilirlerse başarıları en yüksek düzeyde olur. Okulda lider durumuna kolaylıkla geçerler. Çevreye, sosyal ilişkilere ilgileri çok fazladır.

Üstün zekâlı çocukların olumsuz diyebileceğimiz yönleri de bulunmaktadır. Bunlara ailelerin, özellikle eğitimcilerin dikkat edip onların yetişmesini kolaylaştırmaları gerekir.

- Rutin ödevlerden çabuk sıkılırlar.
- İşleri kendi bildikleri gibi yapmak isterler.
- Sınıfta çok fazla dikkat çekebilirler.
- Başkalarının göremediği ilişkileri görebilir, dersin çoğunun sadece bu konuda tartışmaya ayırmak isteyebilirler.
- Bazen bir projeyi bitirip diğerine başlamayı istemeyebilirler.
- Ara sıra hayallere dalıp dikkatleri dağılır.
- Öteki öğrencilerin “sönük” kalmalarına neden olabilirler.
- Kendilerine çok da yararlı olmayan yapıtlara gereğinden fazla zaman ayırabilirler.
- Yersiz espriler yapabilirler.
- Bazen gereğinden fazla yenilikçi olabilirler.
- Başarısızlıklardan çok çabuk etkilenebilirler.
- Aşırı düzeyde “otoriter” olabilirler.
- Başkalarının fikirlerine yeterince önem vermeyebilirler.

Bütün bu anlatımlar normal zekâlı çocuklarla, üstün zekâlı çocukların aynı dersliklerde, aynı öğretim programlarıyla eğitime alınmalarının sakıncalarını söylemektedir satır aralarında.

En iyisi böyle çocukların erken tanınıp onlar için kurulmuş özel okullara gönderilmeleridir. Ne yazık ki Türkiye’imizde buna olanak yok gibidir. Çünkü bizler normal çocukların bile tümünün eğitimine henüz bir çare bulabilmiş değiliz. Nerde kaldı ileri zekâlı olan çocuklarımızın özel eğitimi diyoruz.

Fakat ileri zekâsı olan çocuklarımızın, yer altı ya da yer üstü zenginliklerimiz gibi, bizim servetimiz olduğunu unutmamak gerekir. Bunların gereği gibi değerlendirilmesi büyük artı değer kazanımına

neden olur. Aralarında bütün güçlüklerden sıyrılıp sivrilenler varsa da bu okyanusta bir damla kadar küçük önem taşımaktadır.

İşte ansiklopedilerde Türk isimlerinin yok denecek kadar az olmasının nedenini burada aramak gerekir. Benjamin Franklin'in şu sözünün ne kadar doğru olduğunu anımsayalım "Eğitimsiz deha, toprak içindeki gümüş madeni gibidir". Bu arada üstün zekalı olarak doğan çocuklarımızın hiçte önemsenmeyecek kadar az olmadığını söyleyelim. Yapılan saptamalara göre bin tane normal doğuma karşılık bir dahi dünyaya gelmektedir. Ama bunlar, bizim adamsendeciliğimiz yüzünden yok olup gitmektedirler. Bir eğitimci olarak onları arayıp, bulup, özenle yetiştirmek başlıca hedefimiz olmalıdır.

Günümüzde okyanusta bir damla niteliğinden de az olsa üstün zekalı çocuklarımızın eğitimi ile ilgili bir çalışma geniş kapsamlı olarak Milli Eğitim Bakanlığı kuruluşu içinde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu proje üstün yetenekli öğrencileri normal eğitim programlarından arta kalan zamanlarda eğitilmelerini amaçlamaktadır. Sözü edilen eğitim etkinlikleri bağımsız okul niteliğindeki Bilim, Sanat Merkezlerinde verilmektedir. Mart 2003 tarihinden bu yana 17 tane Bilim, Sanat Merkezi etkin bir biçimde çalışmalarına devam etmektedir. (*)

Fakat gönül isterdi ki üstün zekâlı çocuklarımız için, bütün eğitimlerinin orada yürütüldüğü özel okullar, derslikler bulunsun. Bu gün yürütülmekte olan projede üstün zekâlı çocuklar "normal eğitimleri dışında", demek ki normal çocuklarla bir arada gördükleri eğitimden sonra özel eğitime alınmaktadırlar. Bunun, hem normal hem de üstün zekâlı çocuklar için bir çok sakıncalarının olabileceği bir kaç paragraf önce belirtilmişti. Çözümün bu günkü tutumla sağlanması olanağı olmadığı açık bir gerçektir. Ama gene de konuya bir biçimde el atılmış olması, esas hedefe varılması yıllar alacak bile olsa, umut vericidir.

Denebilir ki bu kalabalık insan topluluğu içindeki dehaları nasıl seçelim de onları özel eğitimden geçirelim?

Sorunun birinci bölümünün yanıtı basittir. Kitle içinde IQ testi taraması yapılabilir (Ancak taramada kullanılacak IQ testinin çoklu zekâya göre yeniden düzenlenmiş olması gerekir). IQ'su 140 ya da daha yukarıda olanlar deha olarak ayrılırlar. Zor olan sorunun ikinci bölümüdür. Bunların eğitimi ayrı bir teknik beceriyi gerektirir. Fakat burada hemen akla gelmeli : Yer yüzünde bir çok ülkede olduğu gibi bizimkinde de "bilim adamı" yetiştirmek için kurumlar oluşturulmuştur. Bu kurumlar dehaları değil, fakat normal zekâlı, ama yetenekli kişileri bilim adamı yapabilmek için uğraş verir. Ama uyguladıkları yöntem dehaların eğitilmesi için elverişlidir. Uygulamayı biraz değiştirip biraz da aşağı çekerek, örnekte ilköğretimden başlatıp, özel dersliklerde, ödüllendirilmiş bu çocukları yurt yararına kazanmayı sağlamak olanağı acaba yok mudur?

Bu noktada "Yüzde yüzü okuma yazma düzeyine henüz ulaştırılamamış bir toplum için dehaların eğitimini düşünmek bir parça lüks değil midir?" sorusu hemen akla gelebilir. Benzer düşünce tıp alanında vaktiyle ileri sürülmüştü : "Memlekette kızamık hastalığından çocuklar ölmekteyken, kalp hastalarının sağıtılması için birçok para harcayıp cerrahi merkezler, yeğin bakım birimleri açmak doğru mu?" Bu fikir halk avcılığı (demagogie) sınıfına girdiği için iflas etti. Şimdilerde tam aksi yönde atılımlar yapılıyor. Dehaların eğitimi fikri de buna benzemektedir. Deha, Benjamin Franklin'in de anlattığı gibi yurdun sahip olduğu çok değerli bir tür maden filizi gibidir. Gereği gibi eğitilirse (Maden filizinin yeryüzüne çıkarılıp işlenmesi gibi) yurda çok büyük zenginlik sağlayabilir. Bu yüzden yetenekli eğitimcilerden, bu konuda sağgörülü, uzgörülü davranış sergilemelerini beklemek en doğal hakkımızdır. Bu, toplumun tamamının okuma yazma bilmesinden çok daha yararlı sonuçlar verecek bir yatırımdır.

Burada üstün zekâlılar için dünyada bulunup uygulanan yöntemlerin bazılarının bir sıralamasını vermek istiyoruz. Ayrıntılara girilmeden yalnızca tanımlar verilmiştir. Çünkü ayrıntılar çok geniş alanı kapsamaktadır.

George T. BETTS – Üstün yetenekliler için otonom öğrenme modeli.

Barbara CLARK – Bütünleştirici eğitim modeli.

John FELDHUSEN & Penny Britton KOLLOFF – İlköğretim düzeyinde üstün zekâlılar için Purdue üç-evreli zenginleştirme modeli.

John FELDHUSEN & Penny Britton KOLLOFF – Üstün zekâlı, yetenekliler için Purdue orta öğretim modeli.

Sandra N. KAPLAN – Üstün zekâlılara yönelik farklılaştırılmış müfredatın yapılandırılması için bir model.

Mary MEEKER & Robert MEEKER – Üstün zekâlıların eğitimi için zekanın yapısı (SOI) sistemi.

Joseph S. RENZULLE & Sally M. RETS – Üçlü/döner kapı zenginleştirme modeli: Yaratıcı üretkenliğin geliştirilmesi için okul çapında bir plan.

Sally M. REIS & Joseph S. RENZULLI – Ortaöğretim üçlü modeli.

Julian STANLEY – Matematikte erken gelişmiş öğrencilere öğretim modeli.

Carol SCHLICHTER – Sonsuz yetenekler: genel ile üstün zekalar programlarında Taylor'un çoklu yetenek yaklaşımının uygulanması.

Abraham J. TANNENBAUM – Zenginleştirme matrisi modeli.

Donald J. TREFFINGER – Bireyselleştirilmiş programlama aracılığıyla etkin, bağımsız öğrenmeyi geliştirme.

Frank E. WILLIAMS – Üstün zekâlıların programlarını zenginleştirmek için Bilişsel-duyuşsal etkileşim modeli.

Üstün zekalı çocukların eğitiminde sıkça sözü edilen, bu tür eğitimin tabanını oluşturan Purdue Modeli'nden de kısaca söz etmek gerekir.

Üç basamaklı Purdue Modeli yüksek zeka ya da yeteneği olan öğrencilerin belirgin özellikleri ile gereksinimleri göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir (Feldhussen & Kolloff, 1978). Bu modelin temelde 4 hedefi vardır.

- Yetenekli çocukların zihinsel kapsama güçlerini etkin bir biçimde kullanmalarını sağlamak.
- Yetenekli öteki çocuklarla küçük grup etkileşimi sağlayacak benlik, kendine güven kavramlarının gelişimine yardımcı olmak.

- Zorlayıcı eğitim etkinlikleriyle öğrencilerin var olan zihinsel, yaratıcı düşünme yeteneklerini en yüksek düzeyde kullanmalarını sağlamak.
- Yetenekli çocukları bağımsız, özgür çalışmalar yapabilen, etkili öğrenen bireyler durumuna getirmektir.

Bu modelin uygulamada temel olarak üç aşaması vardır. Bu aşamalar ile amaçları kısaca şu biçimde özetleyebiliriz :

Birinci aşamanın temel amacı ayırıcı, birleştirici düşünce becerisinde uygulamalar yaparak öğrencilere bilimsel süreç becerilerinin gelişimine yardımcı olmaktır. Bu aşamada öğrenciler için esneklik, akıcılık ile kapsamlı düşünebilme becerilerini geliştirebilecek etkinlikler düzenlenir. Böylelikle öğrencilere yaratıcı, üretici düşünebilme becerilerini geliştirme fırsatı verilmektedir.

İkinci aşamada öğrenciler bir problemle karşı karşıya getirilirler. Seçilen problem ya ayrıntılı bir biçimde tartışılır ya da problemin çözümü için farklı yöntemler uygulanır. Genellikle bu problemin çözümünde küçük grup çalışması yapılması istenir. Öğrenciler bu aşamada beyin fırtınası, morfolojik analiz gibi yöntemleri öğrenirler. Onları uygulama olanağı bulurlar. Bu aşamada öğrencilerin edilgin bilgi alıcıları olmaktan çok etkin öğrenen, öğrendikleri temel problem çözme yöntemlerini uygulayabilen bireyler olmaları amaçlanmaktadır.

Üçüncü aşama, öğrencilerin ilgi alanlarındaki bir konuda bağımsız bir çalışma planı yaptıkları aşamadır. Öğrenci üçüncü aşamaya ayırıcı, birleştirici düşüncelerle ilgili bilgi alt yapısı ile problem çözme teknikleriyle ilgili bilgileri anlayarak gelmelidir. Dolaylı olarak ilk iki aşama üçüncü aşamaya hizmet eder. 1 ile 2 nci aşamaların dikkatli planlanıp yürütülmesi bu aşamada kendini gösterecektir. 1 ile 2 nci aşamalar üstünde ciddi biçimde durulursa 3 üncü aşamada öğrencinin yüksek düzeyde bağımsız yapabilmesi olanak içindedir.

(* Geliştirilen bu örnek materyal fen bilimleri eğitimcilerince eleştirilerek, ona son biçimi verildi. 2002-2003 öğretim yılında bu çalışmanın ikinci aşaması Bayburt ile Trabzon Bilim-Sanat Merkezlerinde uygulanarak, öğretmenlerden alınan eleştiriler doğrultusunda eldeki hamura son biçimi verilmiştir.

Kaynaklar :

Betts, G. (1986). The autonomous learner for the gifted and talented. In J.S. Renzulli(ed) System and models for developing programs for the gifted and talented (pp 27-56) Mansfield Center, CT: Creativ Learning Press.

Clifford. J. A., Runions. T. & Smyth. E. (1986). The Learning Enrichment Service (LES): A Participatory Model For Gifted Adolancents. In J.S. Renzulli(ed) System and models for developing programs for the Gifted Children

Csikszentmihaly, M. & Robinson, A. (1986). Gifted and talented Mansfield Center, CT: Creativ Learning Press., R. E., Culture, time and the development of talent. In R.J. Steinberg & J.E.Davidson (eds), Conceptions of Giftedness New York: Cabridge University Press

Enç, M. (1973). Üstün beyin Gücü Ankara Üniversitesi Yayınları.

Feldhussen, J. & Kolloff, P. B. (1978). A three-stage model for gifted education. *G/T/C*, 1, 3-5, 53-58

Feldhussen, J. (1986) A Conception of Giftedness: Conception of Giftedness. In R.J. Steinberg, J.E Davidson (Eds), Conception of

Giftedness. Newyork: Cambrige University press.

Feldhussen, J. & Kolloff, P. B. (1986). The purdue three-stage enrichment model for gifted education at the elementary level In

J.S. Renzulli (ed) System And Models For Developing Programs For The Gifted And Talented Mansfield Center, CT: Creativ Learning Press.

Geake, J. (2000). Primary Science for gifted students; learning from “ The Lorax” Australia Primary & Junior. *Science Journal*. vol: 16 issue:2 p:9 5p 1 chart, 1 bw.

Feldhusen, J. F. (1997) Educating teachers for work with talented youth. In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted educaton* (2nd ed., pp. 547-552). Boston: Allyn & Bacon.

Hoover. M. S. (1989). The purdue three-stage enrichment model as applied to elementary science for the gifted. *School Science and Mathematics* v. 89 (3) 244-250.

Maryland, M. (1972). *Education of Gifted and Talented* , Washington D.C: US office of Education

Renzulli, J. S. & Reis, S, M. (1985). *The schoolwide enrichment model : A comprehensive plan for educational excellence*. Mansfield Center, CT: Creativ Learning Press.

Renzulli.J. S. (1999). What is thing Called Giftedness, and How Do We Develop it? A twenty- Five Year Perspective. *Journal for the Education of Gifted*, 23 (1) 3-54.